

TEN GELEIDE

Het schrijven van dit boek was geen eenvoudige opgave, ik heb er ruim tien jaar over gedaan voor alles op papier stond. Daarna kostte het nog een jaar om het in deze vorm drukklaar te maken.

In deze jaren is mij regelmatig gevraagd waarom ik na zoveel jaren de behoefte voelde om mijn ervaringen van minstens 25 jaar geleden, op te schrijven. Wie zat er nou te wachten op een verslag van allerlei conflicten en narigheid, die men geprobeerd had te vergeten. Want op enkele uitzonderingen na, wilden de meeste oud-leden die ik benaderde, er liever niet meer over praten.

Ook ik sprak vrijwel met niemand over de 10 jaar in de Commune en het Kinderhuis. Ik vertelde soms hele en halve leugens aan nieuwe vrienden en collega's. De kritiek van mijn kinderen op hun leven in het Kinderhuis en op hoe wij als ouders ooit zulke stappen hadden kunnen zetten, hakte er echter flink in. Ernstige problemen van studenten waar ik in mijn werk mee werd geconfronteerd, activeerden de weggestopte angsten en herinneringen. Nachtmerries werden het. Ze bevolkten mijn slaapkamer als mijn man er door de week niet was. Ik moest iets doen.

Ik begon mijn herinneringen op papier te zetten, las honderden pagina's aantekeningen en spitte dozen archiefmateriaal door. Mijn fotoboeken uit die tijd, completeerden het beeld dat ik me had gevormd.

Woede heb ik meerdere malen gevoeld tijdens het schrijven: over mijn naviteit, mijn eigen stomiteiten en over wat mij verweten en me in mijn idee aangedaan werd. Maar wraak is mij vreemd: daar ben ik te rationeel voor, niet te menslievend!

Alle gedrag heeft zijn redenen, alles kan in principe onderzocht worden, wat niet wil zeggen dat het daarmee goed wordt gemaakt. Ook al meen ik nu dingen te weten en te begrijpen waar ik eerder te jong of te onervaren voor

was, het neemt niet weg dat ik over bepaalde zaken waarschijnlijk ernstig van mening verschil met anderen die met mij in de woongroepen leefden. Zoals over het zgn. collectieve geheugen: Mijns inziens is er geen sprake van een 'collectief geheugen' over die jaren in de beweging en in de woongroepen, om de doodeenvoudige reden dat de beleving ervan aan ieders heel persoonlijke emoties en ervaringen raakte, die ieder strikt individueel in zijn eigen hersens heeft opgeslagen en verbonden met zijn eigen levenservaringen. Ongetwijfeld is mijn geheugen soms ook aan de haal gegaan met mijn herinneringen, maar het verhaal dat ik heb geschreven, is niets meer of minder dan hoe ik het ooit heb beleefd.

De namen die ik in dit boek heb gebruikt zijn pseudoniemen. Al deze personen zijn ondertussen 'andere' mensen geworden en een aantal van hen is al overleden. Ik heb voor pseudoniemen gekozen om de rollen die mensen speelden en de ideeën die destijds gepraktiseerd werden, te kunnen doorgronden op hun diepere betekenis. Ideeën die nu soms volkomen idioot lijken, maar destijds breed in linkse en intellectuele kringen opgeld deden.

Experimenteren met seksualiteit en relaties is van alle tijden en dus ook vandaag de dag nog steeds actueel. Zo ook voor een radicale politieke ideologie kiezen, uit onvrede met de bestaande maatschappelijke orde. Niets menselijks was ons vreemd!

Dit boek is vooral een persoonlijk verhaal: zoals ik het beleefd heb. Ieder lid van de woongroep heeft waarschijnlijk een heel ander verhaal in zijn hoofd. Iedereen heeft die jaren op zijn/haar eigen manier ervaren, en zal daar op zijn eigen manier over denken, praten of zwijgen.

Met dit verhaal wil ik bereiken dat mensen oog krijgen voor de relatie tussen de personen uit de commune, de situatie en de tijd waarin wij leefden en het systeem waarin we onszelf gevangen hadden gezet. Het wordt geen gemakkelijke reis door deze turbulente jaren, maar de menselijke veerkracht won het uiteindelijk van het systeem.

Puck van der Land

Valencia, 16 augustus 2016.

PROLOOG

Op een zaterdagmorgen in de eerste week van september 1980, vindt de verhuizing van zes kleine kinderen naar het ‘Kinderhuis’ plaats. Het Kinderhuis wordt gevestigd in een ouderwets herenhuis aan een pleintje met bomen. Daar zullen de zes kinderen van acht ouders worden ondergebracht en samen vormen deze kinderen het ‘kindercollectief.’

Als iemand aan één van de kinderen vraagt waar hij of zij woont, is het onopgesmukte antwoord: ‘gewoon thuis, in het Kinderhuis.’ ‘Woon jij in een kindertehuis?’ ‘Nee, ik woon in het Kinderhuis, ons eigen huis voor kinderen.’ ‘Maar waar zijn jullie ouders dan? Wonen die ook bij jullie?’ Even is er verwarring. Dan zegt Joyce: ‘Mijn moeder woont boven ons, en mijn vader om de hoek. En de moeder van Harriet en Nora woont ook boven.’ David vult aan: ‘Mijn vader en moeder wonen nog in ons oude huis, en de anderen ook, geloof ik...’

De kinderen hebben het niet over ‘kindercollectief’, dat is een begrip dat hen weinig zegt, maar dat wel door de leden van de Beweging met een zekere trots wordt uitgesproken: hier wordt duidelijk voor welke idealen ze staan: collectieve opvoeding en collectief ouderschap.

Vanaf het moment dat de ouders hun kinderen in de kindercollectieven onderbrengen, leven zij samen met andere leden van de KENml in een afgescheiden wereld waar gesprekken, discussies en vrijages de hoofdmoot vormen. De leden wonen verspreid over vier woongroepen in de stad, ze eten dagelijks in hun eigen Eethuis en sporten elke vrijdag en zondag met elkaar. Ook vakanties organiseren zij in groepsverband. De meesten hebben een baan, sommigen studeren nog of werken voor de organisatie, en enkelen zijn voor hun inkomen aangewezen op een uitkering.

Samen vormen zij een grote commune in Rotterdam. Het klinkt als een strak keurslijf en het lijkt in tegenspraak met het ideaal van vrije liefdesrelaties. Het is ook een controversale, verborgen onder ideologische jargon.

Vanaf de eerste dag van het kindercollectief leven de kinderen in een wereld die gescheiden is van de volwassenen. Het Kinderhuis is op hun leeftijd afgestemd, hun eettafel is laag net zoals de stoeltjes die erom heen staan. Ze delen een kamer met een ander kind of ze hebben een kamer voor zichzelf. Ze gaan naar een crèche of een openbare school. Net als kinderen uit gewone gezinnen.

De kinderen zijn op de hoogte van het leven van hun vader of moeder voor zover die daar zelf iets over vertellen. Van de andere ouders weten ze heel weinig, tenzij dat aan tafel in een groepsgesprek aan de orde komt. Wat er in de andere woongroepen gebeurt, wat de ouders 's avonds doen, is voor de kinderen onbekend. Pas later stellen ze lastige vragen.

Een stilzwijgende afspraak is, dat de volwassenen niet met de kinderen praten over de discussies die in het Eethuis of elders worden gevoerd over de te volgen koers of over persoonlijke zaken. Dat behoort tot de wereld van de volwassenen....tot dat de buitenwereld daarop ingrijpt.

Twee gescheiden werelden, talloze gezichtspunten, samen gesmolten tot een mensvisie die andere menselijke verhoudingen nastreeft en afdwingt. Twee jaar zijn vooraf gegaan aan de uitvoering van een idee van Marx dat de private huishouding en opvoeding moet worden opgeheven, dat er voor collectieve samenlevingsvormen met vrije relaties wordt gekozen en het Kinderhuis wordt geopend. De Commune van Rotterdam wordt werkelijkheid.

Hier volgt mijn verhaal over een bizar en onthutsend experiment. Ik ben Leona en ik was een actieve deelnemer.

WAT VOORAFGING AAN DE COMMUNE

Mijmeringen

Oktober 1977. Het was bijna elf uur en ik wilde naar bed, te moe om vanavond te wachten tot Casper thuis kwam. Meestal werd het laat met die landelijke vergaderingen waar hij als voorzitter van de KENml, de Kommunistische Eenheidsbeweging Nederland-ml naar toe moest. Er stonden dit keer een aantal lastige problemen op de agenda, en Cas wilde waarschijnlijk na afloop nog met bepaalde mensen napraten.

Eenmaal in bed kon ik niet in slaap komen en luisterde naar de geluiden van de straat. Stopte daar een auto? Een sleutel in het slot? Nee, het bleef stil in het trappenhuis. Ik draaide op mijn linkerzij. De baby begon behoorlijk in de weg te zitten. Nog zes weken, dan zou nummer twee zich aandienen. Deze zwangerschap verliep zoveel beter dan de vorige. Alles was nu geregeld. Maar hoe zouden we de baby gaan noemen? Daar wilde ik het morgen opnieuw met Cas over hebben.

Hoe zou het vanavond op de vergadering zijn gegaan? Zou Cas deze keer enige helderheid kunnen scheppen? Als voorzitter was hij de verantwoordelijk voor de theoretische ontwikkeling van de Beweging en voor de wijze waarop nieuwe standpunten de organisatie ingebracht moesten worden. Daar had hij de laatste jaren een dagtaak aan gehad en er zelfs zijn baan voor opgegeven.

De afgelopen dagen was hij zo gespannen, dat zijn verwarring ook bij mij was binnen gedrongen. Wij waren jonge revolutionairen, zeer begaan met het lot van de lijdende mens, vooral de arbeiders, ik was zelf een arbeiderskind en dacht er alles van te weten. Zo kon ik als jong en onervaren goedbedoelend mens bij een organisatie als de KENml verzeild raken.

De centrale vraag voor een communistische organisatie was altijd, wanneer de arbeidersklasse bereid en in staat zou zijn, om voor haar belangen in beweging te komen. De KENml was in januari 1970 opgericht, door Daan Monjé en Nico Schrevel, beiden afkomstig uit het MLCN, het Marxistisch Leninistisch Centrum Nederland, een obscure club, die later reizen naar Albanië zou organiseren en waar wij uit nieuwsgierigheid met meegingen.

Casper was er vanaf het eerste uur bij geweest, als actief lid van een groep studenten en intellectuelen die bereid waren om zelf als arbeider te gaan werken. Zij zouden uiteindelijk de harde kern van de organisatie vormen. De werkers in de haven en industrie zagen ze als de potentiële voorhoede van de werkende klasse.

Zoiets kon je alleen geloven, als je nog nooit met een vloekende bootwerker of een racistische kraanmachinist te maken had gehad. Maar daar deden wij revolutionairen onze ogen en oren voor dicht. Het Marxisme werkte als een soort oordop die gegarandeerd zijn discipelen doof maakte.

Bij de havenstaking in Rotterdam in de zomer van 1970, speelde de KEN een leidende rol. Ze gebruikten de naam Arbeidersmacht en hadden als leus: '75,- gulden erbij'. Wouter ter Braake, afkomstig uit actiegroep Het Oude Westen, sprak namens Arbeidersmacht de stakende arbeiders toe. Het was met 30.000 stakers de grootste staking na de Tweede Wereldoorlog. De vakbeweging onder leiding van Wim Kok, zette die eis om in '200,- gulden erbij', ineens, wat uiteindelijk resulteerde in honderd gulden. Daarmee liep de staking teneinde, vervloog de inspiratie en zat men elkaar in de haren over de te volgen ideologische koers waarover heel geheimzinnig werd gedaan.

Een jaar later splitste een groep mensen onder leiding van Daan Monjé zich af en noemde zich eerst de KPN-ml, maar veranderde daarna in de Socialistische Partij, de SP, de partij van de rode tomaat! Nu wil de SP niets meer van haar ultralinkse wortels weten, maar zo'n 'jeugdzonde' is goed te vergeven. Beter dan verhullen.

Toen Casper mij voor het eerst vertelde over al die gebeurtenissen, klonk het mij in de oren als een spannend jongensboek: geheime vergaderingen en telefoonnummers, schuilnamen, want de BVD luisterde altijd mee; en vooral veel colporteren met ons blad de Rode Tribune aan de fabriekspoorten. De Beweging bepaalde in veel zaken ons dagelijks leven, soms was het net of ons leven er vanaf hing. Het begon me steeds meer te irriteren.

Ineens bedacht ik dat ik niet wist of Casper met de auto was gegaan of dat hij mee was gereden met Kathy. Hoe lang kenden we haar nu al? Samen met Kathy had ik pamfletten gedrukt voor de eerste Internationale Vrouwendag sinds jaren, op 8 maart 1974. Wat hadden we toen gelachen om ons geklungel en onze handen vol inkt. Maar de pamfletten hadden we gedrukt! We voelden ons supertrots. Die eerste 8 maartviering was een succes. Hoeveel vrouwen waren er eigenlijk gekomen? Ruim 200? Die Franse film over een staking van vrou-

wen stak ons een hart onder de riem en de tweedehands kinderkledingbeurs was zo goed als uitverkocht. Geweldig voelden we ons!

Buiten hoorde ik een auto stoppen. Was dat Casper? Nee, het waren de burens van beneden, ook een jong stel met een baby net zo oud als David. Zou ik opstaan? Slapen lukte toch niet. Zachtjes liep ik naar beneden en keek in het bedje van David. Hij sliep rustig. In de woonkamer brandde nog licht. Er stond een fles wijn op de kast en hij was al open. Liggend op de bank slurpte ik lekker ongemaniert aan mijn glas. In gedachten stelde ik me voor wat ik ooit eens aan mijn kinderen of aan een hele goede vriendin zal vertellen.

We waren getrouwd in 1974 na eindeloos gepraat over de zin van een huwelijk. Na discussies met Italiaanse kameraden waren we van mening veranderd: een huwelijk was wel zinvol. Een communistisch huwelijk wel te verstaan, waarbij de goedkeuring van de kameraden belangrijker was, dan het officiële papiertje van het stadhuis. Een rationeel en politiek gemotiveerde gebeurtenis, waarbij persoonlijke gevoelens er niet zo toe deden, als je maar loyaal was aan de partij. Ik stopte mijn gevoelens weg, maar daarmee waren ze niet verdwenen.

In de periode voor de geboorte van ons eerste kind, David, was de Beweging verwickeld in een strijd tussen verschillende visies. Na twee jaar bleek de koers van een niet-dogmatisch marxisme meer medestanders te hebben gekregen. Casper had zich daar met enkele andere leden van het Centraal Komitee voor ingezet. Het CK, die opgeblazen benaming en afkorting hadden we overgenomen van onze roemruchte voorgangers. In onze studentenorganisatie had ik met een aantal medestanders een zelfde 'strijd' gevoerd en met succes, want de beide organisaties konden worden samengevoegd en gingen onder de naam KENml verder.

Het gevoel van trots, dat me even beklifde, was helaas van korte duur, want mijn lichaam betaalde de tol voor al die hoogdravende mentale vechtpartijen.

Na mijn bevalling was het politieke steekspel mijn leven blijven beheersen en had zich opnieuw een scheiding der geesten voltrokken, een heel stel mensen was alsnog opgestapt. Godzijdank was die vreselijke Bart Cramers geroyeerd. Hij was de bedenker van de leus: "Weg met de arbeidersvijandige regering Den Uyl". Je kreeg het bijna niet je strot uit gescandeerd. Maar dat deed er niet toe, het ging om de inhoud! En zijn kompaan in het dogmatisme, hoe heette die lettervreter toch ook weer? Die was er tegelijkertijd met hem uitgedonderd. Ze waren niet kinderachtig voor elkaar, die marxisten-leninisten, geheel volgens de stalinistische traditie... Dat was nu al weer anderhalf jaar geleden, wat vloog de tijd!

Nu moest er een nieuwe koers worden uitgezet, maar waarheen? De oude marxistische idealen waren versleten en raakten ook internationaal meer en meer in diskrediet. Vroeger leverde de Peking Review nog wel enige inspiratie, maar sinds we afgelopen zomer een bezoek hadden gebracht aan China, was dat ook voorbij. China bleek een echte dictatuur, waar de partijdiscipline volledige onderschikking van mensen vroeg, op straffe van verbanning of opsluiting bij 'gebrek aan loyaliteit aan de grote Leider'.

Het bezoek stond me nog helder voor de geest, vooral het gekke incident toen we een legerplaats in Noord China bezochten. Onze delegatie, met Casper, Adriaan, Wouter en Jan-Jaap, had eerst een demonstratie gezien van allerlei belegeringstechnieken en schietoefeningen. Als spidermannen klommen ze loodrecht omhoog tegen de ramen van een flatgebouw. Daarna was er een diner met hooggeplaatste militairen. Het eten was bijzonder exquis... zoals varkenspezen in zoetzure saus en gerookte varkensoren op een bedje van groenig onkruid, het knisperde tussen je tanden. We hadden er van moeten van kokhalzen, gadver wat was dat smerig. Nog viezer was het gespuug in de kwispedoors die in elke hoek van de zaal stonden.

Bij ons vertrek werd een muzikaal huldebetoon aangeboden: iedereen stond in een lijn opgesteld en er paradeerde een muziekkorps heen en weer. Het wachten was op Casper: toen het blaasorkest voor de derde keer hetzelfde nummer inzette, kreeg ik het een beetje benauwd. Waar bleef hij toch? Niemand had hem gezien. We stonden hier voor gek...

De Chinezen hadden een uitgestreken gezicht, maar ze moesten langzamerhand wel geïrriteerd zijn. Van spanning kreeg ik de slappe lach. Wat een vertoning! Eindelijk kwam Casper vanaf de latrines aangerend en verontschuldigde zich. De Chinezen grijnsden en iedereen was opgelucht. Maar ik had wel te vroeg gelachen, want bij terugkeer in Peking moest ik met ernstige diarree vijf dagen in het ziekenhuis bivakkeren vanwege mijn zwangerschap, dat was bepaald geen pretje.

Niettemin was dit één van de weinige, vrolijke gebeurtenissen van de reis geweest. Het bezoek was bitter tegen gevallen. Dogmatisme voerde de bovenaan. De Chinezen hadden geen enkele belangstelling getoond voor de inleidingen die Casper had geschreven over de politieke verhoudingen in Nederland en de bescheiden rol die de KENml daarin speelde. Onze delegatie had gehoopt hierover een discussie te kunnen voeren en van strategische adviezen te worden voorzien waar het de samenwerking met andere marxistische organisaties in Europa betrof.

Wat een illusie was dat geweest. De Chinese partijbonzen hadden alleen hun algemene standpunten over eenheidsfrontpolitiek en massalijn herhaald,

een discussie bleek onmogelijk te zijn. Alleen met de tolk, een Indonesische Chinees met een Nederlandse vader, hadden we buiten op straat - waar we niet afgeluisterd konden worden - enkele gesprekken kunnen voeren, waarin niet om vragen of problemen werd heen gedraaid.

Als ik op mijn rug ga liggen en naar het plafond staar, komen allerlei herinneringen zomaar boven drijven. Net als wanneer je in psychoanalyse bent, maar dan zonder therapeut, zo prettig die vrije associatie...

De deelname aan de landelijke verkiezingen dit voorjaar: wat frustrerend. Die hadden niet het resultaat opgeleverd waar we op hoopten: we kregen slechts een paar duizend stemmen. Volgens het CK was het een redelijk resultaat, maar eigenlijk was het zeer teleurstellend: het stond niet in verhouding met de energie en het geld dat er door alle leden en sympathisanten was ingestoken. Terug in de vergeethoek, niks meer aan te doen.

Hoe zou het vanavond tijdens de landelijke vergadering zijn gegaan? Het CK wilde een nieuwe koers uitzetten, we hadden er vorige week over gepraat, en zou aansluiting zoeken bij zusterorganisaties in Duitsland, België en Italië. Vooral de contacten met de Italiaanse organisatie leken veel te beloven. Mooie plannen, nu nog uitvoeren.

Drie jaar geleden waren we met een aantal vrouwen in Italië in Bologna op bezoek geweest bij een zusterorganisatie met een actieve vrouwengroep, die veel aandacht besteedde aan de opvoeding en zelfs een eigen crèche en een restaurant had opgericht. Zulke dingen vond ik de moeite waard en zou ik in Nederland ook willen doen: een nieuwe sociale beweging in gang zetten, waarin het belang van de kinderen voorop zou staan. Daarna hadden Cas en ik besloten aan kinderen te beginnen. Samen met andere kameraden.

Hoe laat was het? Oh, al na twaalf. Zou Dolf al naar bed zijn? Misschien kon hij vertellen of Kathy al onderweg was. Ik draaide het nummer en kreeg Dolf aan de lijn. Maar Dolf zei dat Kathy nog niet terug was en meestal met de laatste trein van kwart voor een kwam. Dolf reageerde ontspannen, dus er zou wel niets aan de hand zijn. Mijn gedachten gleden weer terug naar Cas. Hij deed zijn best als vader en hij was dol blij met David. Hij vond het leuk om hem naar het kinderdagverblijf te brengen of met hem te gaan wandelen. Maar een kind hebben: het betekende voor mij toch iets anders dan voor hem. Andere zaken, zoals de discussies in de Beweging, waren altijd belangrijker.

Wie zouden er op de vergadering aanwezig zijn? Misschien die ene mooie vrouw, Jessica. Bij een vorige bijeenkomst had ik gemerkt dat deze Jessica, Cas

erg aardig vond en dat was duidelijk wederzijds geweest. En dan had je natuurlijk Kathy. Maar zou hij iets in Kathy zien? Kathy was leuk om te zien, maar hij was nooit zo enthousiast over haar. Nee, dat zou toch niet... Een hittepetit noemde hij haar. Maar je wist het nooit precies met Casper en de vrouwen uit de Beweging. Vroeger had hij allerlei vriendinnen gehad. Bah, stom dat ik daar nu aan moest denken.

Perikelen

Na een onrustige nacht maakte David me om kwart over zes wakker. Hij huilde hard en stond aan de spijlen van zijn bedje te rammelen. David ging door de week naar een kinderdagverblijf dat in een straat om de hoek was. Cas was niet thuis gekomen vannacht. Hij was er nog steeds niet toen ik terugkwam. Zijn afwezigheid moest een reden hebben. Als er wat ernstigs was gebeurd, had de politie al lang aan de deur gestaan. Ja natuurlijk, maar in mijn binnenste knaagde de onrust.

Vandaag ging ik niet naar mijn werk, ik voelde me te moe. Straks zou ik Ilja op de drukkerij even bellen om het uit te leggen. Ilja werkte al geruime tijd bij de redactie van onze uitgeverij Het Progressieve Boek (HPB), die eveneens in het pand van De Volksdrukkerij (DVD) was gevestigd. We konden goed met elkaar opschieten. Ilja had de laatste tijd veel zaken van me overgenomen.

Om kwart over tien schrok ik wakker van de deur die beneden in het slot viel. Stappen op de trap en het kuchje van Casper. Ik trok mijn kamerjas aan en liep naar beneden. Hij hing net zijn jas aan de kapstok. Zonder iets te zeggen keek ik hem aan. Zijn gezicht was uitdrukingsloos.

‘Ja, je zult wel denken, waar komt die nou vandaan,’ was zijn reactie.

‘Inderdaad, waar kom jij vandaan? Toen je niet thuis kwam vannacht, heb ik me van alles afgevraagd.’

‘Laten we maar even in de kamer gaan zitten, dan kunnen we het bespreken,’ stelde hij voor.

Er was wat te bespreken, dus er was wat aan de hand. Mijn hart begon sneller te kloppen. In de woonkamer nam ik de fauteuil schuin tegenover hem.

‘Nou, vertel maar, wat is er gebeurd?’

‘Tja, ik ben vannacht in Utrecht blijven slapen,’ kuchte hij zenuwachtig. ‘De vergadering liep uit en toen zijn we ook nog even naar een café gegaan. We hebben wat gedronken en toen de laatste trein gemist.’

‘Had je niet even kunnen bellen, ik was toch wel een beetje ongerust.’

‘Daar heb ik wel aan gedacht, maar toen was het al zo laat.’ Er viel een stilte. Wat zou er verder komen?